

Landspítali háskólasjúkrahús?

Sólveig Bjarnadóttir
formaður Félags
læknanema

Þórdís Porkelsdóttir
fyrrum formaður Félags
læknanema

stjorn@laeknanemar.is

Þrátt fyrir hagvaxtarskeið í íslensku samfélagi undanfarin ár standa nú yfir umfangsmiklar sparnaðaraðgerðir á Landspítala. Þetta bitnar á allri starfsemi spítalans og hætt er við því að þrengt verði enn frekar að vísindastarfi og kennslu. Í grein í *Læknablaðinu* frá því í nóvember 2019 fara Guðmundur Þorgeirsson og Þórður Harðarson yfir hlutverk Landspítala sem háskólasjúkrahúss.¹ Þar kemur fram að fjárframlög til vísindastarfs á Landspítala séu 0,7% af veltu spítalans en samkvæmt nýrri vísindastefnu er stefnt að því að þetta hlutfall verði 3% á næstu árum. Til samanburðar miða mörg háskólasjúkrahús á Norðurlöndunum við að rannsóknarframlög séu 6% af veltu. Þar fyrir utan hefur umframkostnaður við kennslu og fræðahlutverkið í heild verið metinn allt að 20-30% á háskólasjúkrahúsum á Norðurlöndum.² Ljóst er að sá kostnaður er mun lægri á Landspítala þó ekki liggi fyrir nýlegar tölur. Gerð var úttekt á heildarkostnaði Landspítala vegna þessa árið 2006 og reyndist sá kostnaður þá vera um 11% af heildarrekstrarkostnaði spítalans.³ Mikilvægt er að þessi kostnaðarauki sé viðurkenndur sem hluti af fjárlögum til spítalans.

Í skýrslu NordForsk frá árinu 2017 kemur fram að á 12 ára tímabili hefur Landspítali dregist verulega aftur úr öðr-

um sjúkrahúsum á Norðurlöndum þegar kemur að vísindastarfi.⁴ Tilvitnunum í ritrýndar fræðigreinar frá Landspítala hefur farið fækkandi og hlutfall birtra greina þar sem fyrsti og/eða síðasti höfundur er frá Landspítala hefur lækkað. Fjöldi tilvitnana er gæðavísir og með þessari þróun hafa gæði ritrýnds efnis frá Landspítala fallið úr því að vera í efsta sæti á Norðurlöndum niður fyrir heimsmeðaltal. Þetta er dapurleg þróun og mikið áhyggjuefni, ekki síst fyrir vísindamenn framtíðarinnar.

Að þessu sögðu velta greinarhöfundar fyrir sér hvort vísindum og akademísku starfi sé gert nægilega hátt undir höfði á Landspítala og hvort frekari sparnaðaraðgerðir ógni þessum þáttum enn frekar. Vísindastarf er forsenda nýrrar þekkingar og þétt samofið námi og kennslu. Landspítali hefur lögbundnar skyldur sem háskólasjúkrahús og það er brýnt að þeim sé fullnægt. Í þessu samhengi má einnig minna á samstarfssamning Háskóla Íslands og Landspítala frá 2018 en þar segir að tilgangur samningsins sé að styðja og efla Landspítala sem háskólasjúkrahús, þar sem þjónusta, menntun og vísindi eru samofin daglegu starfi.⁵

Nauðsynlegt er að menntun og klínísk kennsla hafi vægi í starfsemi spítalans. Í klínísku námi koma læknanemar við á nær öllum deildum spítalans og er yfirleitt vel tekið. Á sumum sviðum má þó spyrja sig hvort fyllilega sé gert ráð fyrir nemum. Þannig má nefna að á Landspítala í Fossvogi er ekkert afdrep eða lesaðstaða fyrir nema þrátt fyrir að heilu dögnum sé varið þar í verknámi. Mörg svið leggja mikinn metnað í nám og kennslu læknanema en oft á tíðum kemur kennslan nemum fyrir sjónir sem einstaklingsframtak. Klínískt nám byggir þannig mjög á óeigingjarnri vinnu og ómældum tíma sem deildarlækna, sérfræðilækna og annað starfsfólk leggja fram. Samkvæmt kjarasamningi LÍ gildir um sérfræðilækna að regluleg kennsla læknanema, sérnámslækna og/eða annarra nema á heilbrigðis-

sviði umfram skilgreindar starfsskyldur hefur vægi til launahækkunar⁶ og að okkar mati ættu þessi ákvæði sömuleiðis að gilda um deildarlækna. Brýnt er að Landspítali hlúi að sínu fræðahlutverki, geri starfsfólki kleift að sinna kennslu og skapi til þess hvata.

Hvað vísindastarf varðar má einnig velta fyrir sér hvort það fái nægilegan sess í daglegu starfi á spítalanum. Af hverju hefur birtingum frá Landspítala fækkað eins og raun ber vitni? Upplifun margra nema er sú að þau sem stunda vísindastörf samhliða klínískri vinnu og hafa ekki akademíska ráðningu geri það að miklu leyti af hugsjón og fái lítið svigrúm til þess á vinnutíma. Á tímum samdráttar og aukins álags á starfsfólk gefur það auga leið að slíkt starf mun sitja á hakanum. Einnig vekur það spurningar hjá ungu fólki sem er meðvitað um hættu á kulnun í starfi hvort það sé þess virði. Ef vísindastarf og kennsla eru ekki órjúfanlegur hluti af daglegu starfi og ef ekki er gert ráð fyrir því í formi vinnutíma, kjarabóta og fjármögnunar er hætta á að læknar framtíðarinnar sjái sér ekki hag í að sinna rannsóknum og kennslu. Ef Landspítali á að standa við útgefna vísindastefnu og vera leiðandi í rannsóknum og menntun þarf að gera betur – fyrir framtíðina.

Heimildir

1. Þorgeirsson G, Harðarson Þ. Um hlutverk háskóla og háskólaspítala. *Læknablaðið* 2019; 105: 522.
2. Mendin E, Anthon KS, Häkkinen U, Kittelsen SA, Linna M, Magnussen J. Cost efficiency of university hospitals in the Nordic countries: a crosscountry analysis. *Eur J Health Econ* 2011; 12: 509-19.
3. Landspítali. Hvað kostar að vera háskólasjúkrahús? 2006 landspitali.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=7783 - janúar 2020.
4. Comparing Research at Nordic Higher Education Institutions Using Bibliometric Indicators covering the years 1999-2014. Nordforsk Policy Paper 4/2017.
5. Samstarfssamningur Háskóla Íslands (HÍ) og Landspítala (LSH). Reykjavík 2018.
6. Kjarasamningur Læknafélags Íslands og fjármála- og efnahagsráðherra. Reykjavík 2017.